

Hi!

**Islandské
středověké zákoníky**

Šedá husa / Železné kování / Jónova kniha

Lenka Doová

Olomouc 2014

Islandské středověké zákoníky

Šedá husa / Železné kování / Jónova kniha

Lenka Doová

Recenzovali

Doc. PhDr. Zdeněk Starý, CSc.

Mgr. Kateřina Ptáčková, Ph.D.

Edice Historie, sv. 1

Edici řídí doc. Mgr. Jan Stejskal, M.A., Ph.D.

Zpracování a vydání publikace bylo umožněno díky finanční podpoře udělené roku 2014 Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR v rámci Institucionálního rozvojového plánu, programu V. Excelence, Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci: Podpora publikační činnosti akademických pracovníků Filozofické fakulty Univerzity Palackého.

Neoprávněné užití tohoto díla je porušením autorských práv a může zakládat občanskoprávní, správněprávní, popř. trestněprávní odpovědnost.

1. vydání

© Lenka Doová, 2014

© Univerzita Palackého v Olomouci, 2014

ISBN 978-80-87895-10-8

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému blízkému příteli Mgr. Vladimíru P. Poláchovi, M.A., Ph.D., díky němuž jsem měla možnost za studií odhalovat zcela unikátní svět středověké Skandinávie. Velké poděkování patří paní prof. PhDr. Libuši Hrabové, CSc. za cenné rady, připomínky i podněty k dalšímu zamyšlení, doc. Mgr. Janu Stejskalovi, M.A., Ph.D., bez jehož důvěry bych patrně nenašla odvahu vydat dizertaci v knižní podobě. Velké poděkování taktéž dlužím PhDr. Jiřímu Starému, Ph.D. za cenné rady i výtky, díky nimž se můj zápas se staroseverštinou stal v průběhu let snesitelnějším. V neposlední řadě bych ráda poděkovala svým blízkým za podporu a trpělivost, bez nichž by tato práce nikdy nemohla vzniknout.

V Olomouci dne 4. 7. 2014

Sněmovní pláň

OBSAH

PŘEDMLUVA	11
I. PRAMENY	19
I.1 Normativní prameny	19
I.2 Narativní prameny	41
II. ISLANDSKÝ SVOBODNÝ STÁT (930–1262/1264)	47
II.1 Politické zřízení a jeho proměny	47
II.2 Islandský svobodný stát a královská moc	49
II.3 Islandský svobodný stát a jeho zřízení	56
II.4 Soudnictví	86
II.5 Zánik Islandského svobodného státu	87
II.6 Island, tributární země norského království	89
III. CHRISTIANIZACE ISLANDU	105
IV. KŘEŠŤANSKÁ NAŘÍZENÍ	139
IV.1 Desátky	160
IV.2 Královský nástupnický řád	164
IV.3 Konkordát z Túnsbergu	168
V. PROBLEMATIKA TRESTNÍHO PRÁVA	177
V.1 Věková hranice trestní zodpovědnosti	181
V.2 Královská moc a trestní problematika	186

Hi!

V.3 Sankce	189
V.4 Přísahy	196
V.5 Trestné činy	209
V.6 Majetkové delikty	223
V.7 Mimosoudní dohody (<i>sættir</i>)	228
V.8 Soudní proces	232
V.9 Krevní msta	245
V.10 <i>Hólmganga</i> (<i>zákonný souboj</i>) a <i>einvígi</i> (<i>duel</i>)	253
V.11 Ordály	261
V.12 Wergeld	264
VI. RODINNÉ ZÁZEMÍ	277
VI.1 Pěstounská péče	288
VI.2 Manželství	292
VI.3 Dědické právo	316
VII. ŠEDÁ HUSA – ŽELEZNÉ KOVÁNÍ – JÓNOVA KNIHA	329
VII.1 Islandská společnost v kontextu středověké doby	329
ZÁVĚR	343
PRAMENY	349
LITERATURA	353
SEZNAM ZKRATEK	368
RESUMÉ	370
REJSTŘÍK JMENNÝ	372
REJSTŘÍK VĚCNÝ	382

Hi!

PŘÍLOHY

SLOVNÍK POJMŮ	396
DĚDICKÉ STUPNĚ	406
FOTOGRAFIE	410
MAPA	411

„Apud illos non est rex, nisi tantum lex.“

PŘEDMLUVA

Island v letech 930–1262/1264 byl unikátním politickým zřízením, pro nějž se v odborné literatuře vžilo označení Islandský svobodný stát či (proto)-republika (*þjóðveldið á Íslandi*).¹ Jak o společnosti „ledového ostrova“ zaznamenal v 11. století brémský kanovník Adam: „U nich není král, leč toliko zákon.“² Geograficky poměrně izolované společenství, které v samotných počátcích formujícího se (proto)-státního útvaru zavrholo královskou moc a dalo přednost institucím založeným na principu delegovaných zástupců. Společenství, které považovalo, jak naznačují slova Adama Brémského, za nejvyšší autoritu nezávislého (proto)-státu ostrovní právo. I když nejdůležitější zákonodárná a soudní insti-

---

1—Též *allsherjarríki*. Dle ustálených a obecně respektovaných termínů z angličtiny, v níž je publikována většina novějších zásadních studií k této problematice: *Icelandic Free State, Icelandic Commonwealth* či méně časté označení *Republic of Iceland*. Německý ekvivalent: *Der isländische Freistaat*. Jelikož je výraz republika poněkud zavádějící, v této práci je raději užíván výraz (proto)-republika. Viz např. Benediktsson: *Landnám og upphaf allsherjaríkis. Saga Íslands I.* (Ed.) Línal. Reykjavík 1974. Maurer: *Upphaf allsherjaríkis á Íslandi og stjórnarskipunar þess*. Reykjavík 1882. (Maurer: *Die Entstehung des Isländischen Staats und seiner Verfassung*. München 1874.) 2—„Apud illos non est rex, nisi tantum lex;“. *Magistri Adam Bremensis*, s. 273. Adam Brémský (Ed.) Hrabová, s. 219.

tuce Islandského svobodného státu – *Alþing (obecný sněm)*³ – bývá někdy nadneseně označována jako nejstarší evropský (proto)-parlament, je třeba jedinečné politické zřízení ostrova vnímat v souřadnicích středověké doby a jejích limitech.

Nicméně i přes tyto výhrady nelze zpochybnit (proto)-demokratické a (proto)-republikánské principy, kterých si můžeme u nezávislé ostrovní společnosti povšimnout. Na druhé straně je však také třeba přiznat, že se Island v závěrečné fázi samostatnosti⁴ jeví jako prakticky bezprávné společenství, kde v důsledku vleklých domácích bojů o nadvládu ostrova dbal zákonů málokdo. Zánik Islandského svobodného státu a definitivní uznání svrchovanosti norské koruny (1264) byly důsledkem chaosu, v němž se ostrov kvůli mocenskému soupeření domácích velmožů ocitl.

Ztráta samostatnosti ostrova a proměna kdysi nezávislé (proto)-republiky v jednu z tributárních zemí Norska zasahují Island v době, kdy skandinávské království vládou Hákona IV. Hákonarsona řečeného Starý (1217–1263) završuje svou éru zlatého věku středověkých dějin. Islandčané s konečnou platností slibují poslušnost až Hákonovu nástupci, synovi Magnúsovi VI. Hákonarsonovi (1263–1280), který si díky svému reformnímu úsilí v oblasti práva vydobyl přízvisko Zákonodárce. Na rozdíl od dobyvačné politiky svého otce, jenž se ovšem na domácí scéně musel nejprve

---

3— Po vzoru zahraničních zdrojů označuji islandský sněm *Alþing* s velkým písmenem na začátku slova pro zdůraznění jeho odlišnosti od ostatních skandinávských obecných sněmů – *alþingů*. Islandský *Alþing* odpovídá svou podstatou spíše krajovým zákonodárným sněmům (*lögþing*), nežli lokálním všeobecným *alþingům*.

4— 13. století je v ostrovních dějinách známé jako tzv. *století Sturlungů*, dle jednoho z významných islandských rodů. Kadečková: *Island ve století Sturlungů. Dějiny a současnost*, 1, 1996, s. 26–31. *Sturlunga saga I.* (Ed.) McGrew. New York 1970. *Sturlunga saga II.* (Ed.) McGrew. New York 1974.

vypořádat s občanskou válkou a dalšími pretendenty o trůn,⁵ se Magnús VI. Zákonodárce zaměřil na nutnou konsolidaci země. Celoživotním dílem a odkazem Magnúse VI. Hákonarsona, jak napovídá i jeho přídomek ve staroseverštině *lagabætir* (Zákonodárce, Vydavatel ediktů, Nápravce zákonů), se stala revize norské a islandské legislativy, jejichž zastaralé a mnohdy nefunkční normy si novelizaci opravdu žádaly.

Tato publikace je věnována islandskému středověkému právu, tj. třem stěžejním zákoníkům, pro něž se vžilo označení *Šedá husa* (*Grágás*), *Železné kování* (*Járnsíða*) a *Jónova kniha* (*Jónsbók*). *Šedá husa* (cca 1250–1270?), soubor zákonů Islandského svobodného státu, je nejobsáhlejším právním počinem středověkého severu. Nicméně na rozdíl od *Železného kování* (1271/1273) a *Jónovy knihy* (1281), které reprezentují legislativní odkaz Magnúse VI. Zákonodárce, se nejednalo o kodifikaci v pravém smyslu, byť je tento nejstarší normativní soubor Islandu takto nepřesně někdy označován. Obyvatelé Islandského svobodného státu se v éře nezávislosti řídili platnými nařízeními, která každoročně na *Skále zákonů* přednášel shromážděným krajanům zákonopравce. Za oficiální verzi pak byl v pozdějších dobách považován soupis práva opatřovaný skálholtským biskupem. Jak si však ukážeme v první kapitole, *Šedá husa* obsahovala i zákony, jež v době sepsání již pozbyly své platnosti.

Z pohledu výše uvedených preskriptivních pramenů nahlížíme na Islandský svobodný stát a jeho společnost, jakož i na proměny,

---

5—Hákonem IV. Hákonarsonem, potomkem samozvaného krále a zakladatele nové dynastie Sverriho († 1202), se definitivně završuje dlouhé období krvavých bojů o trůn (1130–1240). K problematice občanských válek v Norsku viz např. *Saga Sverris konungs*. (Ed.) Magnússon. Kaupmannahöfn 1834. *Sverrissaga. The Saga of King Sverri of Norway*. (Ed.) Sephton. Felinfach 1994. Hroch – Kadečková – Bakke: *Dějiny Norska*, s. 48–51. Bagge: *From Gang Leader to the Lord's Anointed: Kingship in Sverris saga and Hákonar saga Hákonarsonar*. Odense 1996. Helle: *The Norwegian kingdom: succession disputes and consolidation*. In: *The Cambridge History of Scandinavia*, s. 374–379.

které nevyhnutelně následovaly po ztrátě samostatnosti. Stěžejní téma knihy tvoří právní důsledky zániku Islandského svobodného státu. Zaměřuji se tudíž na změny politického zřízení a na transformaci jeho někdejších důležitých institucí. S akceptací norské nadvlády nevyhnutelně souvisí i otázka, jakým způsobem zasáhl ostrovní populaci nový status poddaných tributární země, respektive jak se v rámci norského království proměnilo právní postavení kdysi svobodného ostrovního obyvatelstva. Značná pozornost je věnována politickému a správnímu zřízení nezávislého (proto)-státu, dále především trestní problematice, jakož i rodinnému zázemí, kde si vedle politického a administrativního zřízení Islandu můžeme povšimnout nejmarkantnějších legislativních změn.

I když by výše uvedená témata sváděla k příhodnějšímu dělení – na právo veřejné a soukromé, přesná hranice mezi sférou veřejného a soukromého práva v éře islandské nezávislosti ještě neexistovala. Teprve Magnúsovy kodifikace striktně vymezily kompetence královských úřadů a zmocněnců, jakož i právní delikty, které nemusely být při soukromoprávním vyrovnání dozorované autoritami.

Dílčí studie je věnována nejvýznamnějšímu mezníku v dějinách Islandského svobodného státu, tj. christianizaci, jak ji zachytila a po staletí interpretovala obecně uznávaná narativní tradice. Jelikož nám k nejstarším etapám misijních aktivit a formování farní sítě chybějí průkaznější archeologické důkazy, o něž by bylo možné se s jistotou opřít, jsme zde odkázáni hlavně na narativní, částečně pak i na preskriptivní prameny.

Patrně nejdiskutabilnější částí práce je oddíl o křesťanských nařízeních, jelikož se u obou královských kodifikací jednalo spíše o proklamaci víry než o samostatné normativní oddíly. Srovnání církevních nařízení *Šedé husy*, *Železného kování* a *Jónovy knihy* tak zůstává s ohledem na nedostatečný komparativní materiál spíše symbolické. Ovšem křesťanské preskripce *Šedé husy* zůstaly na ostrově – v mladší islandské diecézi v Hólech (nom. Hólar) – v platnosti až do poloviny 14. století. Pro část ostrovního obyvatelstva se tedy z právního hlediska v církevní sféře mnoho

nezměnilo. Hlavní součástí křesťanského oddílu Magnúsových zákoníků tvoří nástupnický řád norských králů, který legislativa svobodného státu logicky postrádala. Vyloučení komparace však přináší prostor pro obecnější zamyšlení se nad královskou mocí a vnímáním její autority očima středověkých Islandanů, opět jak z hlediska pramenů preskriptivních, tak i narativních.

Pokud by se však předkládaná publikace opírala pouze o preskriptivní prameny, jak např. preferoval ve svých studiích věnovaných Islandskému svobodnému státu Ólafur Lárusson,⁶ obraz ostrovní společnosti by byl jednostranný, případně zkreslený. Je třeba mít na paměti ideální představu společnosti, již se zákonodárci snažili skrze normativní prameny dosáhnout. Narativní prameny, především bohatá ságová produkce, tvoří významné evropské kulturní dědictví středověké severské literatury. Tyto texty naznačují, že populace vzdáleného Islandu se tomuto záměru někdy spíše vzdalovala, nežli jej svědomitě naplňovala. Obezřetné využívání narativních materiálů zde tedy slouží jako jistý protipól zákoníků. Ságy na rozdíl od strohého normativního jazyka kodifikací dodávají obrazu islandské středověké společnosti větší plastičnost a barvitost, zároveň však i v jedinečné formě poodhalují, jak mohlo ostrovní právo fungovat či nefungovat v praktické rovině.

K prvním vědeckým pokusům o komparaci islandského práva s norskými krajovými zákoníky došlo již v 19. století, kdy se začala historie profilovat jako samostatná vědní disciplína.⁷ Teze o islandském právu, jakožto derivátu práva západonorského, byla jedním z podnětů tohoto výzkumu. I když je tato teorie dnes

---

6— Viz seznam pramenů a literatury.

7— Právně-historické studie, které se předně věnovaly komparaci severského práva s právem římským, popř. kanonickým, můžeme nalézt již v pozdním středověku, viz viborgský biskup a erfurtský rektor dánského původu Knud Mikkelsen († 1480). Podrobněji k této problematice viz Starý: *Zákonem nechť je zbudována zem: Staroseverské zákony a zákoníky*. Praha 2013, s. 35–41. Tamm: *The Birth of Danish Legal Science in the 16th and 17th Centuries*. *Journal of Legal History*, 8, 2002, s. 221–226.

zpochybněna, lze mezi právními normami obou zemí přirozeně nalézt shodu, o vzájemném ovlivňování nemluvě. Ostrovní právo nalezlo svoji prvotní inspiraci buď v krajo­vém *Zákoníku sněmu v Guli (Gulapingslög)* a teprve během doby se vyvinulo ve zcela svěbytný právní systém, anebo se od samého počátku vydalo vlastní cestou. Přesto po ztrátě samostatnosti nelze vlivy norského práva v islandské legislativě, tj. královských zákonících *Železném kování* a *Jónově knize*, přehlédnout. Spíše než této problematice je ale dnes věnována pozornost otázce, do jaké míry je islandské, respektive středověké severské právo obecně zasaženo vlivem evropského kontinentálního práva.

Struktura stěžejních kapitol, které se věnují komparaci norem Islandského svobodného státu a pozdější tributární zemi skrze jednotlivé zákoníky, je uspořádána chronologicky. Tj. nejprve je pojednáno o právních normách v éře (proto)-republiky a poté následuje srovnání se stavem, jaký panoval v královské době. Důraz je ovšem kladen na tzv. Norskou éru ostrovních dějin (cca 60. léta 13. století – 1400). Pro snadnější orientaci v textu jsou jednotlivá témata rozčleněna do příslušných podkapitol.

Považuji za nutné učinit stručnou zmínku i o vlastní metodě práce. Mým cílem není absolutní komparace všech jednotlivých oddílů a příslušných nařízení *Šedé husy*, *Železného kování* a *Jónovy knihy*. Jak naznačují témata a výše nastíněné uspořádání samotných kapitol, práce se zaměřuje na tři hlavní tematické okruhy. Opomeneme-li nyní Prameny (I.) a Christianizaci Islandu (III.), které nebyly předmětem stěžejního komparativního výzkumu, mohli bychom právní problematiku rozdělit na: 1) politický systém a správu středověkého Islandu před ztrátou a po ztrátě nezávislosti (1264), 2) trestní právo Islandu před ztrátou a po ztrátě nezávislosti a 3) rodinné právo Islandu před ztrátou a po ztrátě nezávislosti.

Jelikož se některé kapitoly věnují obecnějším tématům, závěrečný oddíl je věnován celkové syntéze, která sleduje právní změny v kontextu doby a celkového společenského vývoje.

K severským osobním jménům, geografickým pojmům, přízviskům i právním termínům, které se v textu objevují, je třeba

učinit alespoň stručnou poznámku. Původní dizertační práce byla vytvořena a obhájena v době, kdy v češtině neexistovala jednotná oficiální pravidla pro přepis a skloňování staroseverských jmen a výrazů. V této publikaci je s drobnými výhradami přejat textuální úzus dr. Jiřího Starého.⁸

Osobní, místní jména i geografické pojmy, které jsou běžně užívané v českém jazyce, ponechávám v jejich zažité formě (viz např. Olaf, Erik, Skagafjord, Orkneje, Grónsko). Nominativní koncovky jsou vynechány a deklinace je odvozena z nominativu. Staroseverské přídomky ponechávám s malým písmenem na začátku slova (např. *inn gamli*), u překladu zachovávám pravidla českého pravopisu (tj. Starý) a po vzoru pramenů řadím přídomky mezi vlastní jména a patronymika (např. Hákon Starý Hákonarson, Magnús Zákonodárce Hákonarson). Pokud cituji český překlad narativních pramenů, zachovávám uvedený tvar zvolený překladatelem/editorem. V případě křestních jmen badatelů, zachovávám samozřejmě tvar uvedený v bibliografickém záznamu, tj. u islandských autorů islandskou verzi jména (Ólafur), u Norů norský tvar (Olav).

Právní termíny jsou prezentovány v originálním znění (včetně nominativních koncovek), a pokud opět v českém jazyce neexistuje rovnocenné označení, vysvětluji podstatu daného pojmu a uvádím paralely, které by odpovídaly nejuvěstižněji. U běžně užívaných výrazů jako např. *Alþing(i)* uvádím i český ekvivalent *obecný sněm* dle Ladislava Hegera (viz seznam pramenů a literatury). Islandský pojem *godord* překládám po vzoru Hegera jako *godství*, což lépe odpovídá střednímu rodu originálu.

I když bylo v řadě případů možné opřít se u staroseverských a staroislandských pramenů i o různé jazykové varianty moderních překladů, místo vlastní doslovné interpretace užívám raději parafrázování, byť jsem se snažila zachovat co nejuvěrnější znění původního textu.

---

8 — Starý: *Zákonem nechť je zbudována zem: Staroseverské zákony a zákoníky*. Praha 2013.

Hi!

Jako součást příloh je vložen stručný slovník pojmů, které jsou v práci použity. Abeceda (stejně jako v případě seznamu pramenů a literatury) kopíruje vzor anglického slovníku staroseverských pojmů G. Vigfússona a R. Cleasbyho (viz seznam literatury); písmena Ð, Æ, Q/Ø se tedy nacházejí na konci abecedního seznamu.⁹

---

9 — V textu jsou též užívány další znaky severské abecedy: ð, œ, å.

I. PRAMENY

I.1 Normativní prameny

Šedá husa

Šedá husa je nejvýznamnějším souborem zákonů Islandského svobodného státu a zároveň i nejobsáhlejší normativní sbírkou středověké Skandinávie.¹

Ólafur Lárusson, jeden z předních odborníků na problematiku islandského středověkého práva, označil *Šedou husu* za „impresivní monument právní sféry“.²

Tento *gigant mezi germánskými zákoníky středověku*, jak soupis norem *Šedé husy* nazval švýcarský medievista Andreas Heusler (1865–1940),³ však ve skutečnosti není kodifikací v pravém smyslu slova, byť někdy pro zjednodušení bývá toto úctyhodné preskriptivní dílo jako zákoník nepřesně označováno.⁴ Za enigmatickým jménem *Šedá husa* se ve skutečnosti neskrývá žádný ucelený

1—Byock: *Medieval Iceland: Society, sagas and power*, s. 26.

2—Lárusson: *On Grágás – The Oldest Icelandic Code of Law*, s. 89.

3—Lárusson: *On Grágás*, s. 86.

4—*Staðarhólsbók*. (Ed.) Lárusson. Copenhagen 1936. Lárusson: *On Grágás*, s. 77–89. Sandvik, Sigurðsson: *Laws*, s. 234. Karlsson: *Iceland's 1100 Years*, s. 21. Foote: *Oral and Literary Tradition in Early Scandinavian Law: Aspects of a Problem*. In: *Sborník symposia Oral Tradition, Literary Tradition*. (Ed.) Bekke-Nielsen, s. 52.

právní korpus,⁵ ale dvě soukromé islandské sbírky právní povahy pocházející z druhé poloviny 13. století.⁶ Starší z obou rukopisů (GKS 1157 fol.), často označovaný jako *Královská kniha* (*Konungsbók, Codex Regius*),⁷ je datován do prvních desetiletí druhé poloviny 13. století. K jeho sepsání došlo s největší pravděpodobností na počátku 60. let 13. století, tedy v době těsně před zánikem islandské (proto)-republiky (1262/64).⁸ Mladší rukopis (AM 334 fol.),⁹ který nese jméno *Knihla ze Stadarhólu* v Dalasýsle (*Stadarhólsbók*), byl pojmenován podle západoislandské usedlosti správce (*sýslumaðr*)¹⁰ Bjarniho Péturssona (1613–1693), nám prvního známého majitele. Vznikl krátce po zániku islandské samostatnosti, patrně

5—Míněna je islandská *Šedá husa*, o nedochovaném stejnojmenném zákoníku norského (1035–1947) a dánského (1042–1047) krále Magnúse Olafssona podrobněji níže.

6—Vedle dvou nejdůležitějších manuskriptů se pod označením *Šedá husa* skrývá celkem cca 130 rukopisných sbírek, fragmentů a kopií. *Medieval Scandinavia. An Encyclopedia*. (Ed.) Pulsiano, s. 234.

7—*Královská kniha Šedé husy* (*Konungsbók Grágásar*). Dle místa svého uložení (součástí sbírek Královské knihovny v Kodani). Od roku 1979 je rukopis uložen v Institutu Árního Magnússona v Reykjavíku.

8—Na rozdíl od Petera Footeho, Richarda Perkinse a Andrewa Dennise (viz *Laws of Early Iceland. Grágás I.* Winnipeg 1980. *Laws of Early Iceland. Grágás II.* Winnipeg 2000) datuje Hans Fix *Královskou knihu* do poloviny 13. století a nejstarší část rukopisu do poloviny 20. let 13. století. Viz *Medieval Scandinavia. An Encyclopedia*. (Ed.) Pulsiano, s. 234. Fix: *Grágás: GKS 1157 fol.* Frankfurt am Main 1979. Dále ke sporné argumentaci viz Sandvík – Sigurðsson: *Laws*, s. 225. Karlsson: *Iceland's 1100 Years*, s. 21–22. Starší studie viz O. Widding, H. Ehrhardt, H. Fix, Ó. Lárusson.

9—Původně součástí kolekce Árního Magnússona Univerzitní knihovny v Kodani. Od roku 1987 uložen opět v Institutu Árního Magnússona v Reykjavíku.

10—Správce administrativního okrsku, tzv. *sýsla* (pl. *sýslur*), podléhající kompetenci *Alþingu*, zastupoval v kraji právo, vybíral poplatky a sloužil králi (popř. biskupovi). Tyto správní oblasti existují na Islandu dodnes. Viz Vigfússon – Cleasby: *An Icelandic-English Dictionary*, s. 616.

na počátku 70. let 13. století.¹¹ Tedy v době, kdy nejstarší zákony svobodného (proto)-státu přijetím nového zákoníku *Železného kování*¹² definitivně ztratily po 341 letech své právní existence svoji oficiální platnost.¹³ Oba rukopisy jsou jako většina středověké tvorby anonymními díly, i když některé zákony můžeme připisat konkrétním autorům.

Nejstaršími normami, které jsou zmiňovány výše, byly dle islandské tradice v podání Ariho Þorgilssona¹⁴ tzv. *Úlfjótovy zákony*,¹⁵ které schválil *Alþing* roku 930.¹⁶ Jejich autor Úlfjót, první zákonopравce svobodného (proto)-státu pověřený zhotovením jednotné islandské legislativy, se při tvorbě inspiroval právem sněmu v Guli (*Gulaping*). Z této západonorské oblasti patrně pocházel nejen on, ale i řada prvních zákonodárců Islandu.

Pokud jde o poněkud matoucí název *Šedá husa*, není nám zcela zřejmé, jak došlo k tomu, že oběma rukopisům normativní povahy přisoudila minulost takovéto zavádějící jméno.¹⁷ Existuje samozřejmě řada teorií, které se snaží na tuto historickou hádanku adekvátně odpovědět. Mylné ztotožnění preskriptivního rukopisu

---

11— Medieval Scandinavia. An Encyclopedia. (Ed.) Pulsiano, s. 234. Dle editorů mezinárodního projektu Skaldic Poetry of the Scandinavian Middle Ages pochází rukopis AM 334 fol. až cca z let 1330–1340. Viz online databáze: <http://skaldic.arts.usyd.edu.au/db.php?if=default&table=mss&id=12687>. [28. 6. 2011].

12— Součástí rukopisu je i pozdější královský zákoník *Železného kování* i *Jónova kniha*.

13— K dataci a problematice obou zákoníků *Šedé husy* viz např. Widding: *Håndskriftanalyser*, 5. GKS 1157 fol. *Hånd A i Konungsbók af Grágás*, s. 65–75; Ehrhardt: *Der Stabreim in altnordischen Rechtstexten*. Skandinavistische Arbeiten, 2, Heidelberg 1977; Fix: *Grágás. Graphemische Untersuchungen zur Handschrift GKS 1157 fol.* Europäische Hochschulschriften, 1, 325. Frankfurt 1979. Lárusson: *Grágás og Lqgbækurnar*, s. 69–73. Foote: *Oral and Literary Tradition in early Scandinavian Laws*, s. 47–55. Foote: *Some lines in Lqgréttaþátr*, s. 198–207.

14— Ari: *Íslb* ii.

15— *Též Úlfjótúv zákoník*.

16— Sandvik – Sigurðsson: *Laws*, s. 224.

17— Karlsson: *Iceland's 1100 Years*, s. 21.

nalezeného na Islandu v 16. století se ztraceným norským zákoníkem *Šedou husou* krále Magnúse I. Olafssona (1035–1047), jehož existence je nám známa na základě zmínky slavného islandského literáta a politika Snorriho Sturlusona v *Heimskringla* (tj. *Okruh světa*),¹⁸ se zdá být nejpravděpodobnější. Jak však původní Magnúsova kodifikace z 11. století získala své označení, zůstává dodnes nejasné.¹⁹ Domněnka, že Norové pojmenovali své zákony po divoké huse, již severská tradice přisuzovala mezi ptactvem nebývalou dlouhověkost, aby tak skrze jméno propůjčili svým zákonům stejnou vlastnost, je jednou z teorií. Mezi dalšími hypotézami figuruje např. názor, že *Šedé huse* dala jméno barva samotného pergamenu, na němž byly zákony původně zaznamenány. Zapsání norem husím brkem užívaným skriptory, popř. svázání rukopisů husí kůží patří k dalším, byť méně pravděpodobným hypotézám nejasného pojmenování *Šedé husy*.²⁰

Bez ohledu na různé teorie o důvodech označení sbírky islandských zákonů svobodné (proto)-republiky názvem *Šedá husa* je jisté, že za tímto pojmenováním stojí právě ona mylná identifikace rukopisu, k níž došlo v 16. století.²¹ I když bylo později odhaleno, že se ve skutečnosti nejedná o ztracenou stejnojmennou kodifikaci obsahující zákony norského sněmu ve Frostě (*Frostapingslog*) z 11. století, toto osudné nedopatření s chybným názvem již napraveno nebylo. Oba právní rukopisy si tak své jméno nejasného původu zachovaly dodnes.

Popud k sepsání obou normativních děl vzešel z neoficiálních kruhů a není nám známa ani skutečnost, za jakým účelem byla pořízena. Starší verze mohla k praktickému využití teoreticky

---

18— *Heimskringla*. (Ed.) Jónsson, s. 432. *Heimskringla: A History of the Norse Kings*. (Ed.) Anderson, s. 455.

19— Sandvik – Sigurðsson: *Laws*, s. 80.

20— Kadečková: Islandské středověké zákony v tzv. Šedé huse. *Dějiny a současnost*, 4, 1998, s. 2–6. *Heimskringla: A History of the Norse Kings*. (Ed.) Anderson, s. 455. Lárusson: *On Grágás*, s. 81.

21— Poprvé se jméno *Šedá husa* (*Grágás*) objevuje roku 1548 v inventáři skálholtského biskupa (Gizur Einarsson). Byock: *Medieval Iceland*, s. 20.

ještě sloužit na sklonku existence Islandského svobodného státu. Lze vyslovit pouze předpoklad, že za tímto počinem stála snaha Islandčanů poukázat na hluboce zakořeněné právní tradice někdejšího svobodného (proto)-státu, které nebyly respektovány novým zákoníkem *Železným kováním*, a zdůraznit tak averzi ostrovního obyvatelstva vůči nové, krajně nepopulární kodifikaci. V neposlední řadě pak samotná revize norského práva, k níž došlo ve stejné době z popudu královské autority Magnúse VI. Hákonarsona, taktéž bezpochyby sehrála svoji nezanedbatelnou roli, nicméně konkrétní důkazy odkazující na přímé souvislosti chybějí.²²

Do dnešních dnů se nám s výjimkou *Šedé husy* a narativních materiálů nezachovalo mnoho středověkých pramenů informujících nás o legislativě islandské (proto)-republiky. Nejstarší rukopis pochází z pozdního 12. století, nicméně jde o fragment představující pouhé dva pergamenové listy.²³ Prostřednictvím *Knihy o Islandanech (Íslendingabók)*, díla „otce islandské historiografie“ Ariho Þorgilssona, zvaného Moudrý (*inn fróði*), se dozvídáme o prvním sepsání zákonů Islandského svobodného státu v zimě na přelomu let 1117/1118 a jejich následném veřejném schválení roku 1118.²⁴ Do této doby byla ostrovní nařízení předávána z generace na generaci pouze formou orální tradice, za jejíž tezauraci a správnou interpretaci nesl zodpovědnost příslušný zákonopравce (*lögsgumaðr*).²⁵

22— Sandvik: Les codes de Magnus Hákonarson lagabætir. In: *Colendo iustitiam et iura condendo*. (Ed.) Romano, s. 427–454.

23— Tento rukopis patří k nejstarším islandským dochovaným fragmentům vůbec. Jesse Byock uvádí dataci starší, a sice rok 1150, nicméně s velkým otazníkem. Byock: *Medieval Iceland*, s. 21.

24— Ari: *Íslb x. Kristni*. (Eds.) Faulkes – Finlay, s. 12.

Kadečková: *Dějiny Islandu*, s. 84, 91.

25— McGlynn: Orality in the Old Icelandic Grágás: Legal Formulae in the Assembly Procedures Section. *Neophilologus*, 93, 2009, s. 521–536. Brink: Verba Volant, Scripta Manent? Aspects of Early Scandinavian Oral Society. In: *Literacy in medieval and Early Modern Scandinavian culture*. Viking collection 16. (Ed.) Hermann, s. 59–117.

Zmíněné právní pořízení, které se nám však nezachovalo v originále, ale pouze ve dvou revidovaných a rozšířených kopiích z druhé poloviny 13. století, je známo jako *Haflíðihó kodex* (*Haflíðaskrá*),²⁶ nazvaný podle Haflíðihó Másson, ²⁷ na jehož dvorci byl soupis pořízen. Na rozdíl od *Šedé husy* vzešel tento podnět k prvnímu sepsání zákonů z oficiálních kruhů. Návrh na letním zasedání *Alþingu* veřejně přednesla osoba nejpopovolanější – Bergþór Hrafnsson z Breiðabólstaðu, toho času držitel nejvýznamnějšího úřadu na Islandu v letech 1117–1122/1123.²⁸

Nejvýznamnějším, byť soukromým pořízením islandských zákonů, jehož součástí je i Haflíðihó rukopis, tedy zůstává *Šedá husa*, respektive její dvě části *Královská kniha* a *Kniha ze Staðarhólu*. Oba rukopisy patří k nejstarším pokladům písemného dědictví středověkého Islandu.²⁹

Rukopis *Šedé husy* známý jako *Královská kniha* se stal majetkem islandského biskupa Brynjólfa Sveinssona ze Skálholtu (1605–1675, úřad zastával v letech 1639–1674), který jej v první polovině 50. let 17. století daroval svému králi Frederikovi III. Oldenburskému (1648–1670). Od roku 1662 se rukopis nacházel ve sbírce Královské knihovny v Kodani a na základě místa uložení dostal i své jméno *Codex Regius*, *Královská kniha*.³⁰ Dnes je součástí sbírky

---

26—Lárusson: *On Grágás*, s. 78–79.

27—Haflíði Másson se patrně významnou měrou podílel na založení biskupství v Hólech (1106). Vésteinsson: *The Christianization of Iceland*, s. 34–35.

28—Bergþór Hrafnsson není uváděn jako autor zákonů, ale s jistotou víme, že se na znění norem podíleli jeho dva předchůdci v úřadě: Markús Skeggjason (1084–1107), Úlfheðin Gunnarsson (1108–1116) a nástupce Guðmund Þorgeirsson (1123–1134), v souvislosti s *Haflíðihó kodexem* je taktéž autorství připisováno islandskému biskupovi Gizurovi Ísleifssonovi ze Skálholtu (1081–1106).

29—K problematice tezaurace severského práva podrobněji viz Starý: *Zákonem nechť je zbudována zem: Staroseverské zákony a zákoníky*, s. 17–21.

30—Byock: *Medieval Iceland*, s. 21.

Institutu Árniho Magnússona na Islandu v Reykjavíku (*Stofnun Árna Magnússonar á Íslandi*, zkráceně též *Árnastofnun*).³¹

Mladší rukopis *Knihy ze Staðarhólu* se vynořuje z anonymity v 17. století, kdy byl majetkem již zmiňovaného Bjarniho Péturssona ze Staðarhólu. Jeho rodina se mohla pochlubit blízkými vazbami k právní sféře, a to již v době Islandského svobodného státu, v éře zákonopraců. Jednotlivé příslušníky této významné rodiny můžeme i po zániku (proto)-republiky nalézt ve funkcích vyžadujících právní vzdělání. Rukopis nakonec skončil v rukách vášnivého sběratele a zachránce manuskriptů Árniho Magnússona, který jej obdržel roku 1685 darem od svého strýce Síry Pállo Ketilssona z Hvammu. Ten jej získal od Péta Bjarnarsona, syna Bjarniho Péturssona.³²

Knihu ze Staðarhólu spolu s ostatními nashromážděnými materiály nakonec odkázal Árni Magnússon po své smrti Kodaňské univerzitě, kde léta působil jako profesor a správce královských sbírek.³³ Kniha zůstala součástí kolekce Árniho Magnússona a byla v majetku *Institutu Árniho Magnússona (Det Arnarnagnæðan-ske Institut)* Kodaňské Univerzity až do svého návratu na Island roku 1987. Dnes je rukopis uložen v *Institutu Árniho Magnússona* v Reykjavíku.

Mladší rukopis *Šedé husy* obsahuje 108 pergamenových listů. Kromě zákonů Islandského svobodného státu rozdělených do dvou hlavních celků a devíti dílčích částí byl ke *Knize ze Staðarhólu* přiřčeněn i další rukopis islandského středověkého zákoníku – *Železné kování*. Ten tvoří samostatný ucelený rukopis sepsaný skriptorem, jenž se nepodílel na sepsání mladší sbírky zákonů

31—Byock: *Medieval Iceland*, s. 21.

32—*Staðarhólsbók*. (Ed.) Lárusson, s. 8.

33—Podrobněji k životu a odkazu Árniho Magnússona viz Steingrímsson: *Árni Magnússon (1663–1730): Life and Work*. Viz http://www.arnastofnun.is/page/a_arni_magnusson_en. [5. 10. 2009]. Viz též Kadečková: *Árni Magnússon aneb historie záchrany islandských rukopisů. Dějiny a současnost*, 2, 1996, s. 9–13.

Šedé husy, což naznačuje jeho dodatečně pozdější připojení k manuskriptu AM 334 fol.³⁴

Snahy o přesnější dataci *Knihy ze Staðarhólu* si prošly, ostatně jako i v případě *Královské knihy*, poměrně složitou genezí.³⁵ Jako první se o časové zařazení pokusil islandský učenec a profesor starožitností Kodaňské univerzity Grímur Jónsson Þorke-
lín (1752–1829), který datoval rukopis krátce před polovinu 14. století.³⁶ Tento názor přejala řada odborníků.³⁷ Nicméně na základě výzkumu německého učenca Johana Eliase Schlegela (1719–1749), který se odvolával na starší rozbory svých kolegů Finna Magnússona (1781–1847) a Carla Christiana Rafna (1795–1864),³⁸ došlo nakonec k posunu data stáří rukopisu již na konec 13. století. K prvním dekádám druhé poloviny 13. století se nejvíce přiblížil ve svém odborném odhadu Jón Sigurðsson (1811–1879), vůdčí osobnost islandského hnutí za nezávislost (na Dánsku), a přední odborník na severskou právní historii Konrad Heinrich von Maurer (1823–1902). S přelomovým názorem však přišel až jeden z předních odborníků na *Šedou husu* Vilhjálmur Finsen (1883–1960), který jako první upozornil na skutečnost, že rukopis písaře první části manuskriptu (*Šedá husa*) neodpovídá druhému oddílu (*Železné kování*).³⁹ Fakt, že se jedná o dvě samostatná díla sepsaná různými kopisty, usnadnil problém s rozporuplnou datací, jejíž diskrepanci způsobovala právě domněnka, že se jedná o dílo jediného písaře. Závěry Finsena, který na základě svého zjištění stanovil dataci první části na počátek 60. let

---

34—Fol. 1–92 manuskriptu AM 334 patří *Knize se Staðarhólu*, fol. 93–108 *Železnému kování*.

35—*Staðarhólsbók*. (Ed.) Lárusson, s. 7–14.

36—Své závěry opřel o svátek svatého Magnúse orknejského († cca roku 1115, kanonizovaný byl roku 1326), který je zmiňovaný v církevním kalendáři. Tento postup datace však vyvrátil Jón Sigurðsson, jenž upozornil na skutečnost, že svátek tohoto oblíbeného světce se slavil již ve 12. století, a tudíž jde o neprůkazný argument.

37—Þórður Sveinbjörnsson, Erich Werlauff, Guðbrandur Jónsson.

38—Dle určení stáří pergamentu.

39—Fol. 1–92.

13. století a vznik *Železného kování* posunul do druhé poloviny 70. let 13. století, podpořili i další přední odborníci, především norský historik Gustav Storm (1845–1903) působící na univerzitě v Christianii (Univerzita v Oslo) a dánský filolog a správce rukopisné sbírky *Institutu Árniho Magnússona* (Peter Erasmus) Kristian Kálund (1844–1919).

Obě sbírky, *Královská kniha* i *Knihy ze Staðarhólu*, mají řadu shodných rysů, lze tedy předpokládat existenci společné rukopisné předlohy, jež se však do dnešních dnů nedochovala. K závěru o společné předloze dospěl již Finsen. Nicméně jeho oponent Maurer zastával protichůdný názor. Dle Maurerovy teorie vznikla obě díla jako samostatné soukromé právní knihy, a jejich vzájemná podobnost je tedy pouze důsledkem toho, že se nezávisle na sobě zabývají stejným tématem, právní problematikou Islandského svobodného státu. Odborníci se nakonec přiklonili k Finsenovu názoru. Obzvláště poté, co bylo s jistotou potvrzeno, že písař, který je autorem rukopisu *Královské knihy*, taktéž participoval na sepsání větší části *Knihy ze Staðarhólu*.⁴⁰

Následně, když byla všeobecně přijata myšlenka společné starší předlohy *Královské knihy* a *Knihy ze Staðarhólu*, se badatelé přirozeně pokoušeli toto původní dílo identifikovat. Řada odborníků spatřovala onu starší předlohu v nejstarším písemném pořízení zákonů Islandského svobodného státu – v *Haflíðihö kodexu* z roku 1117/1118. I dnes se můžeme setkat s názory, které prezentují toto dílo jako primární zdroj obou rukopisů *Šedé husy*. Nicméně tato otázka i nadále zůstává u odborné veřejnosti bez jednoznačné odpovědi, i když myšlenka *Haflíðihö kodexu* jako vzorové předlohy *Šedé husy* je stále nejlákavějším a zároveň i nejložitějším předpokladem.⁴¹

Nicméně, tak jak se nám – pod vlivem společné předlohy – rýsují mezi oběma rukopisy značné podobnosti, či přímo shody, nacházíme v mnoha směrech i nepřehlédnutelné odlišnosti. Především jednotlivé normy v obou verzích ne vždy odpovídají

40—Lárusson: *On Grágás*, s. 85.

41—*Laws of Early Iceland. Grágás I*, s. 14–15.

stejnému rozvržení v příslušných právních oddílech, tzn. nacházejí se buď v jiné sekci, nebo zcela chybějí. Některé z těchto oddílů dokonce nejsou v *Knize ze Staðarhólu* ani obsaženy. *Královská kniha* je tedy pro badatele v tomto ohledu podrobnějším zdrojem co do počtu nařízení, avšak v mladším rukopisu se nacházejí normy zaznamenané v komplexnější, a pro nás tudíž ve srozumitelnější podobě.⁴²

Královskou knihu můžeme rozdělit celkem na 15 základních oddílů: v **první části** se nacházejí tyto sekce:

- křesťanská nařízení (*Kristinna laga þáttir*, § 1–19)
- sněmovní záležitosti (*Þingskapa-þáttir*, § 20–85)
- oddíl o zabití (*Víglóði*, § 86–112)
- seznamy wergeldu⁴³ (*Baugatal*, § 113–115), *Smírčí záruka* (*Griðamál*), *Smírčí přísaha* též *Přísežná řeč* (*Trygðamál*, § 114 a § 115)
- oddíl o zákonopravci (*Loðsögumanns þáttir*, § 116)
- oddíl o *zákonné radě* (sg. *logrétta*) *Alþingu* (*Logréttu-þáttir*, § 117)
- dědictví (*Arfa-þáttir*, § 118–127)

Druhá část *Královské knihy* pak pokračuje následujícími oddíly:

- oddíl o závislých osobách (*Ómaga bálkr*, § 128–143)
- zásnuby (*Festa-þáttir*, § 144–171)
- právní nároky na půdu (*Landbrigða-þáttir*, § 172–220)
- obchodní nařízení (*Um fjárleigor*, § 221–226)
- pátrání po zcizeném majetku (*Rannsókn-þáttir*, § 227–233)
- o závazcích v komunitě⁴⁴ (*Um hreppaskil*, § 234–236)

42—Byock: *Medieval Iceland*, s. 25.

43—Finanční kompenzace za zranění či zabití jedince.

44—Tj. *hreppr* (pl. *hreppar*), obec, základní samosprávná jednotka islandské (proto-)republiky, tvořená minimálně 20 sedláky.

- obecná nařízení (§ 237–254)⁴⁵
- o desátcích (*Um tíundar gjalld*, § 255–260), církevní záležitosti (§ 261–268)

Rozvržení kapitol v *Knize ze Staðarhólu*:

- 1 [kap. 1 v *KB*] křesťanská nařízení (*Kristinna laga þáttir*, § 1–55)
- 2 [kap. 7 v *KB*] dědictví (*Erfða þáttir*, § 56–80)
- 3 [kap. 8 v *KB*] oddíl o závislých osobách (*Ómaga bálkr*, § 81–117)
- 4 [kap. 9 v *KB*] zasnuby (*Festa þáttir*, § 118–176)
- 5 [kap. 11 v *KB*] obchodní nařízení (*Um fjárleigor*, § 177–262)
- 6 [kap. 3 v *KB*] oddíl o zabití (*Vígslóði*, § 263–388)
- 7 [kap. 10 v *KB*] právní nároky na půdu (*Landabrigðis-þáttir*, § 389–460)

V *Knize ze Staðarhólu*, jak si můžeme povšimnout výše, chybí kapitola o sněmovních záležitostech (*Dingskapa-þáttir*) [kap. 2]. Její zlomky⁴⁶ nalezneme jako součást oddílů o obchodních nařízeních [kap. 11]. Stejně tak se závěrečná kapitola o desátcích [kap. 15] nachází na konci první kapitoly *Královské knihy* v sekci o křesťanských nařízeních (§ 53–55). Normy týkající se výčtu wergeldu (*Baugatal*) [kap. 4], zákonopracců (*Logsgumanns þáttir*) [kap. 5] a *zákonné rady* (*Logréttu-þáttir*) [kap. 6] zcela chybějí.

45— Normy týkající se verbálního napadení (§ 237), urážlivé poezie (§ 238), navrácení majetku zákonnému majiteli (§ 239), nařízení týkající se obecných pozemků (§ 240), pokousání psem (§ 241), napadení býkem a ochočenými divokými zvířaty (§ 242–243), uzavírání soukromých vyrovnání (§ 244), hodnoty stříbra (§ 245), ustanovení standardních jednotek měny (§ 246), práv norského krále na Islandu (§ 247), práv Islandanů v Norsku (§ 248), normy řešící dědické nároky Norů na Islandu (§ 249), finanční pohledávky (§ 250–251), předvolání svědků (§ 252), normy týkající se zasnub (§ 253) a cizoložství (§ 254).

46— Jedná se konkrétně o § 71, § 76 a § 78–83.

Jelikož neplatné zákony zůstávaly v řadě případů součástí právního korpusu i poté, co byly v praxi nahrazeny novějšími normami, dnes nám činí nemalé obtíže vyznat se v protichůdných nařízeních, nemluvě o jejich přesnějším časovém zařazení.⁴⁷ Problém neplatných norem a jejich novelizací museli však řešit již středověcí znalci práva. Tento legislativní zmatek vyřešili prostým ustanovením, že v případě nejasností, či přímo si odporujících ustanovení platí vždy verze z právní knihy nacházející se ve vlastnictví skálholtského biskupa.

V sekci o nařízeních *zákonné rady* se výslovně zdůrazňuje, že „co jest nalezeno v zákonících, má být v této zemi zákonem. A pokud se zákoníky [obsahem] liší, má být akceptováno, co jest nalezeno v zákonících ve vlastnictví biskupů. Pokud se jejich zákoníky taktéž odlišují, pak má být rozhodnuto dle nařízení, které se v délce svých slov nejvíce dotýká sporné otázky případu. Pokud se však shodují v délce slov, ale každý prezentuje svoji vlastní verzi, pak to, co jest v knize ze Skálholtu,⁴⁸ převládne.“⁴⁹ Nezpochybnitelnou autoritu měla nařízení tezaurovaná v *Haflíðilho kodexu*, pokud nebyla dodatečně upravena znalci práva. Avšak konečnou instanci, k níž se obracela laická i odborná veřejnost, pokud se normy v právních knihách biskupů odlišovaly, reprezentovala *zákonná rada Alþingu*, jíž příslušelo vynesení konečného verdiktu nad platností (případně nad správnou interpretací) sporného zákona.

Šedá husa na rozdíl od středověkého skandinávského práva vykazuje vysokou úroveň právního jazyka. Její srovnání s raným západonorským právem sněmu v Guli, z něhož dle historické

---

47 — Vilhjálmur Finsen se však domníval, že *Královská kniha* a *Knihy ze Staðarhólu* byly soukromými sbírkami stávajícího práva, což však vylučovaly normy týkající se tehdy již neexistujícího otroctví či dublovaná hranice zletilosti (16 a 20 let). Lárusson: *On Grágás*, s. 85.
48 — Tj. v rukopise *Šedé husy* ve vlastnictví skálholtského biskupa.

49 — „Þat er oc at þat scolo lög vera alandø her sem áscrám standa. En ef scrár scilr á oc scal þat hafa er stendr a scrqm þeim er byscopar eigo. Nu scilr en þeirra scrará. Þa scal su hafa sitt mal er lengra segir þeim orðom er male scipta með monnom. En ef þær segja jafn langt oc þo sitt hvar. Þa scal su hafa sit mal er i Scalaholli er.“ *Grg Ia* § 117.

tradice islandské právo původně vzešlo,⁵⁰ jednoznačně ukazuje, jak dalece se od primární předlohy odchýlilo a šlo svou vlastní cestou. Lárusson po podrobném srovnání a identifikaci shodných nařízení dokonce pochybuje, zda je tato tradice původu tzv. *Úlfjótových zákonů* vůbec pravdivá.⁵¹

Jeden z nejzávažnějších problémů, se kterým se musejí odborníci vypořádat, však nepředstavují ani neshody v uspořádání oddílů a jejich zákonů, ani obtížná datace příslušných částí, ale především nám dnes již mnohdy těžko srozumitelný jazyk.

V této publikaci je citována klasická třísvazková edice *Šedě husy* Vilhjálma Finsena ve staroseverštině opatřená dánskou předmluvou⁵² a anglická dvousvazková edice Andrewa Dennise, Petera Footeho a Richarda Perkinse.⁵³ Z dalších edic jmenujme pro srovnání starší latinskou bilingvní verzi Johana Schlegela,⁵⁴ která však nedosahuje kvalit Finsenovy edice, nadto neobsahuje křesťanská nařízení. Ta vydal v latinském překladu již roku 1776 Grímur Jónsson Porkelín.⁵⁵

50—Ari: *Íslið* ii.

51—Lárusson: *On Grágás*, s. 77.

52—*Grágás. Konungsbók Ia.* (Ed.) Finsen. Odense 1974.

Grágás. Konungsbók Ib. (Ed.) Finsen. Kjøbenhavn 1852.

Grágás. Staðarhólsbók. (Ed.) Finsen. Kjøbenhavn 1879.

Grágás. Skálholtsbók. (Ed.) Finsen. Kjøbenhavn 1883.

53—*Laws of Early Iceland. Grágás I.* (Eds.) Dennis – Foote –

Perkins. Winnipeg 1980. *Laws of Early Iceland. Grágás II.*

(Eds.) Dennis – Foote – Perkins. Winnipeg 2000.

54—*Hin forna lqgbók islendinga sem nefnist Grágás. Codex*

juris islandorum antiquissimus, qui nominatur Gragas,

cum interpretatione latina, lectionibus variis, indicibus

vocum et rerum. (Ed.) Schlegel. Havniæ 1829.

55—Lárusson: *On Grágás*, s. 83.